

Ohlédnutí 1942 – 2012

Ladislav Rychman , muž se štěstím

Historická vzpomínka legendárního režiséra filmu *Starci na chmelu* na koncentrační tábor v Bystřici u Benešova.

Ladislava Rychmana hodlala 2. května 1945 zastřelit hlídka SS. Zachránila ho hádka mezi Němci. Psal se 2. květen 1945 a Ladislava Rychmana, který v šedesátých letech minulého století natočil legendární *Starce na chmelu*, dělilo od popravy jen pár minut. Šest výrostků hlídky SS lhostejně přihlíželo, jak si Rychman společně s osmi kamarády kopou nedaleko Bystřice u Benešova vlastní hroby. *„Dodnes se pamatuji, jak nám hodili pod nohy rýče s lopatami a odsoudili nás k trestu smrti. Rýče a lopaty - to jsou ve válce vždy zlověstné nástroje. Uvědomovali jsme si to už v pracovním lágru, z něhož jsme utíkali,“* vzpomíná Rychman; část jeho rodiny měla židovský původ.

O své chystané popravě promluvil režisér poprvé jedenašedesát let od druhé světové války. Barvitě popisoval , jak se s kamarády při hloubení hrobů hrozně lopotili - zem byla totiž po zimě stále ztvrdlá. *„No a tyhle jamky tady na fotografii, to jsou ty naše hroby,“* ukazuje režisér místo, kde měl být pár dnů před koncem války zastřelen. *Fotografii devíti hrobů, které si Ladislav Rychman ke konci války pod namířenými samopaly esesmanů společně s kamarády vykopal, nosí legenda české kinematografie dodnes v náprsní tašce. Jak říká - připomíná mu druhé narozeniny.* Možná právě ztvrdlá zem zachránila devíti Čechům život. Kopání hrobů se protahovalo. Dokonce natolik, že mezitím uprchlíky dostihlo jiné nacistické komando, které je pronásledovalo kvůli útěku z pracovního lágru. Mezi Němci se k údivu Čechů strhla prudká hádka: šéf hlídky SS namítal, že už nad Čechy vynesl rozsudek trestu smrti, protože neměli dokumenty. A jak zdůraznil, rozsudek s exekucí na místě. To se však nelíbilo strážným lágru: „Jsou to naši uprchlíci. My je máme na seznámech, honíme se za nimi už několik hodin, takže je musíme předat v lágru. “Odsouzení jen zírali na hádající se nacisty. „Vlastně jsem ani necítil strach. Při kopání hrobu mi záleželo hlavně na tom, aby mne smrt nebolela. Proto jsem si dal do kapsy kovovou známku, kterou jsem nosil na řetízku kolem krku. Říkal jsem si - co když ji zasáhne kulka a vtlačí bolestivě do těla.“

V nacistickém pracovním lágru v Bystřici u Benešova se Rychman ocitl jako nepohodlný a nepřátelský živel velkoněmecké říši. Po mamince byl Žid. „Byl to lágr pro nás ‚míšence‘ anebo ty, kteří vstoupili do manželství se Židem a nerozvedli se,“ vysvětluje Rychman. *Svůj několikaletý pobyt v koncentračním táboře odmítá heroizovat. Prý byly i nesrovnatelně horší lágry. Rychman musel „jen“ velmi tvrdě pracovat na hloubení různých zátarasů či zákopů ve výcvikovém prostoru jednotek Waffen SS na Benešovsku.* Když se však s blízcím se koncem války množily zdařilé útky, rozhodl se Rychman s osmi kamarády, že to zkusí i oni. A povedlo se - alespoň zpočátku. Z tábora utíkali kvůli utajení jednotlivě. Poté, co se sešli na smluveném místě, navrhl Ladislav Rychman zkratku přes nedaleký les. „Byla to ale ta nejpitomější zkratka, kterou jsem v životě vymyslel,“ hodnotí svůj tehdejší nápad režisér. Jakmile se totiž uprchlíci přiblížili k lesu, z jeho stínu vystoupili po zuby ozbrojení mladíci z jednotek SS a odsoudili je k trestu smrti zastřelením na místě. Důvod? Stačilo, že neměli doklady. Zfanatizovaní šestnáctiletí kluci pátrali po uprchlících, takže bylo rozhodnuto. Vzpomínky na druhou světovou válku jsou pro Rychmana tíživé ještě dnes. Zařekl se například, že už nikdy neprojde kolem Veletržního paláce, kam ve dvačtyřicátém doprovázel maminku na její cestě do Osvětimi. „Byla to nesmírně laskavá, ale nepraktická žena. Věděl jsem, že ji vidím naposledy.“ Z vyhlazovacího tábora se nevrátila ani Rychmanova sestra s malým dítětem. *Přestože má režisér dobré důvody k hořkosti a snad i nenávisti, nic podobného už krátce po válce nepociťoval. Neváhal dokonce a před odsunem z Čech zachránil kamarádku Valerii - poloviční Němku i s její maminkou. Našel ji na shromaždišti, představil se jako nedávný vězeň a vysvětlil veliteli transportu, že Valerii dobře zná a že nikdy Čechům neublížila. „Víš co? Vezmi si je a běžte,“ řekl mu tehdy velitel.* Zatímco v Česku je válečný příběh Ladislava Rychmana téměř neznámý, americký filmový režisér Steven Spielberg mu poslal osobní poděkování za jeho svědectví, které poskytl jako oběť vyhlazování Židů. Rychmanova na video natočená výpověď je součástí Muzea holokaustu v Jeruzalémě. Badatel Jaroslav Čvančara, jenž Rychmanovy osudy jako první zdokumentoval, míní, že režisérovo hrdinství nebylo v Česku nikdy doceněno. Možná proto, že o něm téměř nemluví.

Král filmových písní, Ladislav Rychman

I kdyby natočil jen slavný muzikál Starci na chmelu, patřilo by jméno režiséra Ladislava Rychmana na čestné místo v české kinematografii. Ale tvůrce, který jako jeden z mála uměl spojit film a písně v celistvý příběh, má za sebou i půvabnou Dámu na kolejích a další desítku filmů, o televizních inscenacích či písničkových pořadech nemluvě. Narodil se v Praze 9. října 1922, po maturitě byl v letech 1944 až 1945 v koncentračním táboře. Po návratu působil jako herec a dramaturg v tehdejším Divadle satiry. Nedokončil FAMU, místo toho se učil v praxi - asistoval například Bořivoji Zemanovi. Před kamerou si zkusil i menší role, třeba v komedii Císařův pekař a pekařův císař (muž nosící psací pultík). Ostatně sám sebe později v Dámě na kolejích obsadil do „úložky“ ředitele spořitelny. Rychmanovy režijní začátky však patřily krimi; jeho debut Případ ještě nekončí bývá dokonce označován za první nepolitický snímek svého žánru v období 50. let. Stejně jako jeho generační vrstevníci zažil vrchol své tvorby v 60. letech, kdy kromě Starců na chmelu a Ženy na kolejích natočil i jednu ze tří povídek Zločinu v dívčí škole. Za normalizace 70. let se už nedokázal vrátit na výsluní filmového muzikálu, byť to zkoušel ve filmech Jen ho nechte, ať se bojí (s Helenou Vondráčkovou v hlavní roli) či Hvězda padá vzhůru s Karlem Gottem. S režii celovečerních děl se prakticky rozloučil v roce 1983 pokusem o sci-fi komedii Babičky, dobíjejte přesně! V 90. letech se věnoval psaní a uváděl stříhové pořady z televizního archivu.

Zdroj: MF Dnes, 21. 10. 2006

